

MTA-ELTE Digitális Írástudás és Irodalomoktatás Kutatócsoport

Molnár Gábor Tamás

Az MTA-ELTE Digitális Írástudás és Irodalomoktatás Kutatócsoport 2016-ban alakult meg az MTA Szakmódszertani Pályázatának keretében. A csoport tanításmódszertannal foglalkozó szakemberekből, digitális bölcsészekből, informatikusokból és középiskolai magyartanárokból állt össze. A kutatócsoport által végzett kutatások mindenekelőtt a digitális médiumoknak a magyartanításra gyakorolt hatását, a digitalításban rejlő lehetőségeknek a módszertani, didaktikai kiaknázhatóságát igyekeznek felmérni. A kutatás hosszú távú céljai közé tartozik, hogy: pontosabb képet kapjunk az IKT médiumának a szövegértési és szövegalkotási kompetenciák fejlesztésében betöltött szerepéről, fölmérjük a digitális kompetencia fejlesztésének lehetőségét a magyaróra keretei között, valamint lehetőségeket keressünk a magyartanítás aktív és interaktív szemléletének megvalósítására a korszerű IKT eszközök használata mellett.

A kutatás témavezetője Molnár Gábor Tamás, rajta kívül az ELTE munkatársai, Palkó Gábor (BTK, PIM) és Gonda Zsuzsa (BTK) vesznek részt aktívan a kutatásban. Az MTA Sztaki képviseletében eddig Kovács László, Micsik András és Márkus Zsolt segítette munkánkat a technikai háttér megteremtésében és a képzések lebonyolításában. Az aktívan közreműködő kutató-tanárok névsora: Deák Márton (Forrai Magániskola), Gergelyi Katalin (Nagy László Általános Iskola és Gimnázium),

Kaszás Erzsébet (Budai Középiskola), Kertész Rita és Szarka Eszter (Eötvös József Gimnázium), valamint Szilágyi Barnabás (ELTE Apáczai Csere János Gimnázium). Hallgatói státuszban csatlakozott a csoporthoz Nagy Noémi és Kodácsi Boglárka. A kutatás jellegéből és célkitűzéseinkből adódóan a tanárok által végzett tevékenység a kutatás első két évében rendkívül jelentékeny volt: közös megbeszélések során kialakított szempontok alapján az adott eszközökhöz és tevékenységhez általuk készített tematikus terveket valósítottak meg. A tervek, az ezek keretében létrejött tanulói produktumok, valamint a tanároktól és a diákoktól kapott visszajelzésekről készített értékelések adják eddigi kutatási eredményeink jelentős részét. Ezeket az eredményeket folyamatosan elérhetővé tesszük a kutatócsoport weboldalán (www.diio.hu).

A kutatócsoport összetételéből és felépítéséből adódóan a kutatás során alkalmazott módszertan komplex: kvantitatív és kvalitatív elemeket is tartalmaz. A kutatás elméleti előkészítő szakaszában rendezett felsőoktatási workshopot szerveztünk, ennek anyaga szerkesztett kötet formájában 2018 októberében lát napvilágot *Digitális kultúra és szöveggkultúra a felsőoktatásban* munkacímmel. A kötetben irodalomtörténetészek, kultúrakutatók számolnak be saját tapasztalataikról és a kurrens nemzetközi trendekről a bölcsészképzés és az irodalomtudományi képzés területén, külön figyelmet szentelve a digitális médiumok térnyeréséhez köthető változásoknak. A projekt keretében képzéseket is szerveztünk és szervezünk a magyartanárképzésben oktató egyetemi kollégák számára, melyeken egyebek között az online kurzusmenedzselés lehetőségeivel és az oktatásban használható digitális eszközökkel ismerkednek. A projekt digitális bölcsészeti ágának képviselői számos nemzetközi konferencián vettek részt, ahol beszámoltak a kutatás jelenlegi állásáról és bekapcsolódtak nemzetközi szervezetek munkájába is.

A kutatócsoportban párhuzamosan több empirikus kutatás is zajlik. A pályázat első és második évében a kutatócsoport vezetésével öt budapesti gimnáziumban zajlott és zajlik egy komplex iskolai kísérlet, amelynek keretében magyartanárok a saját tanulói csoportjukban tesztelnek a digitális írástudás fejlesztésére alkalmas digitális eszközöket. Az iskolai kísérlet keretében a pedagógusok a digitális eszközöket az aktuális tanítási-tanulási folyamatba ágyazottan alkalmazzák, munkájukról tematikus terveket készítenek, amelyek fókuszában klasszikus, kreatív-produktív és multimediális szövegfeldolgozási gyakorlatok állnak. Mivel a kutatási kérdéseket és az alkalmazott módszertant is a pedagógusok saját szakmai gyakorlatából merítjük, ezért a kutatás módszertana közel áll az elmúlt évtized nemzetközi tanuláskutatási szakirodalmában előtérbe került tervezés-alapú (*design-based*) kutatási metodológiához. A pedagógusok tapasztalatait az eszközök alkalmazásáról reflektív interjúk keretében rögzítettük. A kísérletben résztvevő diákok a kutatás minden szakaszában egy attitűd-kérdőívet tölthettek ki az eszközök irodalomórai funkcionális alkalmazásával kapcsolatban. Az iskolai kísérletben a 2017/2018-as tanévben 24 reflektív interjút, 18 tematikus tervet és körülbelül 270 középiskolai diák véleményének a kérdőíves mérését végezzük el. Az eredmények változatos képet mutatnak az egyes eszközök funkcionális alkalmazásáról, mind pedagógiai, mind módszertani, mind technikai értelemben.

A kutatócsoport az iskolai kísérlet kiegészítéseként kérdőíves mérést végez a középiskolai diákok digitális szövegolvasásával kapcsolatban. A kérdőívet a 2017/2018-as tanévben eddig 400 tanuló töltötte ki. Az online kérdőív kutatási területei: a diákok attitűdjének a vizsgálata a nyomtatott és a digitális szövegolvasással kapcsolatban; digitális olvasási szokásaiknak a feltárása: jellemzően milyen IKT-eszközön, milyen helyszí-

nen, milyen terjedelmű szövegeket olvasnak; valamint digitális szövegolvasási stratégiáiknak a feltérképezése: milyen olvasási céllal milyen navigációs műveleteket hajtanak végre egy adott digitális szövegen. Az eddigi eredmények azt bizonyítják, hogy a vizsgálatban résztvevő diákok pozitívabb attitűddel rendelkeznek a digitális, mint a nyomtatott szövegek olvasásával kapcsolatban; több időt fordítanak a digitális szövegek olvasására és elsősorban okostelefonon olvasnak. Kiemelendő, hogy míg a digitális szövegek közül leginkább a szinkrón kommunikáció szövegtípusait részesítik előnyben a megkérdezett diákok, addig tanulási céllal továbbra is a nyomtatott könyveket olvassák. A digitális szövegolvasási stratégiák közül a legmeghatározóbbak a multimediális információk értelmezésének a műveletei voltak. A digitális olvasási szokásokra vonatkozó kérdőíves mérést a további pályázati években is folytatjuk.

Az első két év empirikus kutatási eredményeinek nyomán a harmadik-negyedik évben további iskolák és tanárok bevonását tervezzük. Az újonnan érkező tanárok a korábban kidolgozott tematikus tervekre épülő képzésen vesznek részt, majd saját iskoláikban is kipróbálják a digitális eszközöket és az ezekre épülő módszereket. Mind az új tanároktól, mind a tanulóiktól visszajelzést kérünk a próba után, így remélhetőleg nagyobb mennyiségű adat alapján vonhatunk le következtetéseket az eszközök és módszerek hatékonyságáról. Szintén folytatjuk az online kérdőívek kiküldését és feldolgozását, amelyek értékes háttéranyagot szolgáltathatnak az iskolai kísérletek konkrétabb információihoz. A kérdőíves kutatást reményeink szerint az online szövegfeldolgozás szemmozgásos vizsgálatával is ki tudjuk egészíteni. A következő kétéves ciklusban valószínűleg elég tudás és adat gyűlik össze ahhoz, hogy nemzetközileg is releváns publikációk szülessenek a kutatásról.